

YANGI DAVR O'ZBEK NASRIDA FOLKLORIZM

Zaripova Shukurjon Otajon qizi

Urganch innovatsion universiteti

“O'zbek va xorijiy filologiya” kafedrası o'qituvchisi

shukurjonzaripova2@gmail.com

+998 99 103 59 33

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13913042>

Annotatsiya: XX asr o'zbek nasrida folklorizm xalq og'zaki ijodi va milliy qadriyatlarga asoslangan ijodiy yo'nalish sifatida namoyon bo'ldi. Ushbu maqolada XX asr boshlaridan to mustaqillikka erishish davrigacha bo'lgan o'zbek nasrida folklorizmning rivojlanishi tahlil qilinadi. Abdulla Qodiriy, Cho'lpon, Oybek, Said Ahmad kabi adiblar ijodida folklor unsurlari xalqning madaniy va tarixiy xotirasini aks ettirish, milliy ruhiyatni ifodalash vositasi bo'lib xizmat qilgan. Maqolada folklorizmning asar kompozitsiyasidagi o'rni, mavzularni chuqurlashtirishdagi roli va mustaqillik davrida uning yangicha talqini haqida so'z yuritiladi.

Abstract

In the Uzbek prose of the 20th century, folklorism appeared as a creative direction based on folklore and national values. This article analyzes the development of folklorism in Uzbek prose from the beginning of the 20th century to the period of independence. In the works of writers such as Abdulla Qadiri, Cholpon, Oybek, Said Ahmed, elements of folklore served as a means of reflecting the cultural and historical memory of the people and expressing the national spirit. The article talks about the place of folklorism in the composition of the work, its role in deepening the themes and its new interpretation in the period of independence.

Абстрактный

В узбекской прозе XX века фольклоризм появился как творческое направление, основанное на фольклоре и национальных ценностях. В данной статье анализируется развитие фольклоризма в узбекской прозе с начала XX века до периода независимости. В произведениях таких писателей, как Абдулла Кадыри, Чолпон, Ойбек, Саид Ахмед, элементы фольклора служили средством отражения культурно-исторической памяти народа и выражения национального духа. В статье говорится о месте фольклоризма в композиции произведения, его роли в углублении темы и ее новой интерпретации в период независимости.

Kalit so'zlar: folklorizm, o'zbek nasri, xalq og'zaki ijodi, milliy qadriyatlar, Abdulla Qodiriy, Cho'lpon, Oybek, Said Ahmad.

Key words: folklorism, Uzbek prose, folklore, national values, Abdulla Qadiri, Cholpon, Oybek, Said Ahmad.

Ключевые слова: фольклоризм, узбекская проза, фольклор, национальные ценности, Абдулла Кадири, Чолпон, Ойбек, Саид Ахмад.

XX asr o'zbek adabiyoti va nasri rivojida folklorizm katta o'rin egallaydi. Bu davrda adabiy jarayonlar va ijodkorlar asarlarida milliy o'ziga xoslikni namoyon etish, xalq og'zaki ijodidan ilhomlanish jarayoni yanada kuchaydi. Xususan, nasriy asarlarda xalqning urf-odatlar, qadriyatlari, afsona va rivoyatlari, qo'shiqlari o'z aksini topdi. Folklorizmning o'zbek nasrida paydo bo'lishi va rivojlanishiga ko'plab sabablar bor, jumladan, xalq og'zaki ijodiga e'tibor, tarixiy xotira va madaniy merosga qaytish jarayonlari muhim rol o'ynadi.

Folklorizmning nazariy asoslari

Folklorizm adabiyotda xalq og'zaki ijodi elementlarini asarlarda ifoda etish, ulardan ilhomlanish degan ma'noni anglatadi. Bu uslub asosan xalq eposlari, afsona va rivoyatlar, maqol va matallar, xalq musiqasi va qo'shiqlaridan foydalanish orqali asarlarning badiiy qimmatini oshiradi. XX asrda folklorizm g'oyaviy va estetik jihatdan o'ziga xos mazmun kasb etdi, ayniqsa, milliy uyg'onish va mustaqillikka intilish davrida xalq merosidan foydalanish ijodiy tajriba sifatida ko'zga tashlandi.

XX asr boshlarida o'zbek nasrida folklorizmning shakllanishi

XX asr boshlarida o'zbek nasrining shakllanishida xalq og'zaki ijodi motivlari va obrazlari muhim o'rin egalladi. Abdulla Qodiriy, Cho'lpon, Fitrat kabi adiblar o'z asarlarida xalq og'zaki ijodidan ilhomlanishdi. Masalan, Abdulla Qodiriyning "O'tgan kunlar" romani xalq afsonalari va tarixiy voqealar asosida yozilgan bo'lib, unda xalq o'ziga xosliklari va urf-odatlar yorqin aks ettirilgan. Bu davr adiblarining asarlarida folklor motivlari xalqning o'tmishiga murojaat, milliy ruhiyatni aks ettirish bilan bog'liq edi.

Sovet davri o'zbek nasrida folklorizmning davom etishi

XX asrning ikkinchi yarmida ham o'zbek adabiyotida folklorizm davom etdi. Bu davrda adabiyotning g'oyaviy yo'nalishi ko'proq sovet mafkurasi bilan bog'liq bo'lsa-da, milliy merosga murojaat etish saqlanib qoldi. O'zbekiston yozuvchilari, jumladan, Oybek, Abdulla Qahhor, Said Ahmad kabi adiblar xalqning ma'naviy va madaniy boyliklariga murojaat qildilar. Masalan, Oybekning "Qutlug' qon" romanida xalq an'analari, urf-odatlar va ijtimoiy munosabatlar folklor elementlari orqali tasvirlanadi.

Folklorizmning asar kompozitsiyasidagi o'rni

Folklor unsurlari XX asr o'zbek nasrida ko'pincha asarlarning kompozitsiyasini tuzishda ham muhim o'rin tutdi. Xalq qo'shiqlari, maqollar va matallar asar qahramonlarining nutqida, voqealar rivojida faol ishlatilgan. Masalan, Said Ahmadning "Ufq" romanida xalqning donishmandligi va hayot falsafasi maqollar va xalq afsonalari orqali ko'rsatilgan. Bu esa asarning milliyligini ta'minlab, o'quvchi uchun o'ziga xos bir muhitni yaratadi.

Folklorizmning mavzularni ifodalashdagi roli

XX asr o'zbek nasrida folklorizm nafaqat badiiy uslub sifatida, balki mavzularni chuqurlashtirish va boyitishda ham qo'llanilgan. Xalq afsonalari va rivoyatlari orqali adiblar tarixiy voqealarga, milliy urf-odatlarga murojaat qilib, o'z asarlarini yanada chuqurroq falsafiy mazmun bilan boyitdilar. Jumladan, Chingiz Aytmatovning "Jamila" qissasida xalq og'zaki ijodi unsurlari yordamida sevgi va ijtimoiy tengsizlik mavzulari keng yoritilgan.

XX asr oxirlarida folklorizmning yangi shakllari

XX asr oxirlarida mustaqillikka erishgan o'zbek nasrida folklorizmning yangi shakllari paydo bo'ldi. Adiblar xalq merosiga qaytish, milliy qadriyatlarni yangicha talqin qilish orqali o'z asarlarida yangi motivlar va obrazlar yaratdilar. Bu davrda folklorizm faqat xalq og'zaki ijodidan ilhomlanish bilan cheklanmay, balki milliy o'ziga xoslikni zamonaviy mavzularda ham ifodalashga xizmat qildi. Jumladan, O'tkir Hoshimovning "Ikki eshik orasi" romanida folklor elementlari orqali milliy qadriyatlar va zamonaviy hayotning murakkabligi aks ettirilgan.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, XX asr o'zbek nasrida folklorizm nafaqat badiiy uslub, balki milliy o'ziga xoslikni namoyon etuvchi asosiy omillardan biri bo'ldi. Xalq og'zaki ijodiga murojaat qilish, milliy qadriyatlar va an'analarga asoslanish o'zbek adabiyotini boyitib,

xalqning tarixiy xotirasi va madaniy merosini saqlab qolishga xizmat qildi. Folklorizmning o'zbek nasrida davom etishi milliy ruhiyatning asarlar mazmunida chuqur aks etishini ta'minladi va adabiyotning o'ziga xos yo'nalish sifatida shakllanishiga katta hissa qo'shdi.

References:

1. Abdulla Qodiriy. O'tgan kunlar. – Toshkent: Sharq, 1998.
2. Cho'lpon. Kecha va kunduz. – Toshkent: Fan, 1979.
3. Oybek. Qutlug' qon. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 1973.
4. Said Ahmad. Ufq. – Toshkent: Sharq, 1995.
5. Hoshimov, O'tkir. Ikki eshik orasi. – Toshkent: Sharq, 1997.
6. Karimov, M. O'zbek adabiyotida folklorizm. – Toshkent: O'zbekiston milliy entsiklopediyasi, 2005.
7. G'anieva, M. O'zbek nasrida xalq og'zaki ijodining o'rni. – Toshkent: Fan, 1982.
8. Sodiqova, M. Folklorizm va o'zbek nasri. – Toshkent: Akademnashr, 2010.
9. Yuldashev, A. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: Fan, 2000.
10. O'zbekiston Yozuvchilar Uyushmasi. XX asr o'zbek adabiyoti antologiyasi. – Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar Uyushmasi, 1991.